

РЕШЕНИЕ

22.03.2017 ел

КАРАР

№ 1

г. Мензелинск

Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районында авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм кече хужалыкларны үстерү турында

Минзәлә муниципаль районы башлыгы урынбасары К. Р. Нәжмиевның Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районында авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм кече хужалык рәвешләрен үстерү турындагы чыгышын тыңлаганнан һәм фикер алышканнан соң, Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районы уставына таянып, Минзәлә муниципаль районы Советы карар кабул итте:

1. Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районы башлыгы урынбасары К.Р. Нәжмиевнең авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районында кече хужалыкларны үстерү турындагы мәгълүматын игътибарга алырга.

2. Минзәлә районы башкарма комитетына Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль районында Авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе, авыл хужалыгы товар житештерүчеләре белән берлектә район жирлекләре башлыклары:

2.1. халык арасында крестьян (фермер) һәм шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерүгә юнәлдерелгән программалар турында аңлату эшләрен дәвам итәргә;

2.2. федераль һәм республика программаларында катнашырга теләк белдергән гражданнарга консультатив һәм гамәли ярдәм күрсәтергә;

2.3. шәхси хужалыкларда, гайлә фермаларында житештерелгән авыл хужалыгы продукциясен сату өчен уңай шартлар тудырырга;

2.4. квартал саен авыл жирлекләре базасында авыл хужалыгы продукциясен житештерү белән шөгыльләнүче шәхси ярдәмче, крестьян (фермер) хужалыкларында булып, күчмә семинар-киңәшмәләр үткөрү;

2.5. гражданнар шәхси хужалыкларында эре мөгезле терлекләренң баш санын киметүгә юл куймау буенча алга таба чаралар күрергә.

3. Минзәлә муниципаль районының жирлек башлыклары жирлек вәкилләкле органының якындагы утырышында аны карарга авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм кече хужалыкларны үстерү мәсьәләләре.

4. ИРЦ«Минзәлә» гә район халкына кече хужалыкларны үстерү өлкәсендә алдынгы тәҗрибә турында вакыт-вакыт мәгълүмат биреп торырга тәкъдим итәргә.

5. Әлеге карарны Минзәлә муниципаль районының рәсми сайтында menzelinsk.tatarstan.ru урнаштыру юлы белән халыкка житкерергә.

6. Әлеге қарарның үтәлешен тикшереп торуны район Советының даими комиссияләренә йөкләргә:
икътисад, бюджет һәм эшқуарлық (Р.Ш. Газижанов); авыл хужалыгы, экология
һәм табигатътән файдалану (Р.Ш. Фәггахов).

Совет рәисе

А.Ф. Сәлахов

Татарстан Республикасы Минзэлә муниципаль районы башлыгы урынбасары К.Р. Нәжмиев чыгышы

Хөрмәтле депутатлар һәм чакырылган кунаклар!

Уважаемые депутаты и приглашенные!

Бүгенге көндә Татарстан Республикасы Хөкүмәтендә авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм кече бизнесны оештыруның төрле рәвешләрен үстерү мәсьәләләренә зур игътибар бирелә.

2017 елның 1 гыйнварына Минзэлә районы территориясендә 28,7 мең кеше яши, шуларның 11,8 меңе - авыл жирлегендә.

Соңгы 5 елда халык саны 346 кешегә кимегән. Бу күрсәткечкә йогынты ясаучы төп факторлар булып картлык һәм халыкны республиканың агломерация үзәкләренә күчерү кала.

Минзэлә районы авыл хужалыгы дип саналуга карамастан, хезмәткә сәләтле халыкның 14 %ы гына авыл хужалыгында эшли. Һәм бу юнәлештә безгә зур эшләр башкарырга туры киләчәк.

Авыл хужалыгын үстерү юнәлешен билгеләүче мөһим фактор - авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру, авылда эшқуарлыкның төрле формаларына ярдәм итү.

Ресурслар чикләнган булуга һәм катлаулы һава шартлары булуга карамастан. Соңгы 3 елда безнең игенчеләр 100 мең тоннадан артык ашылык житештерәләр.

Табиғый факторларны нәтиҗәле файдалануга һәм авыл хужалыгы культураларын дәрәҗәсиз чиратлаштыруга нигезләнган чәчү әйләнеше кырлардан уртача 27,3 ц/га уңыш алырга мөмкинлек бирде.

Районда терлекчелек сөтчелек һәм ит терлекчелеге белән аерылып тора. Тулаем алганда, эре мөгезле терлекләрнең баш санын торгызуга һәм арттыруга ирешелде. 1 фураж сыеры буенча авыл хужалыгы оешмалары буенча 3809 кг сөт жыелган. Калмуззино һәм Заиковский хужалыкларында савым яхшы.

Безнең аерым кайгыртуыбыз - авыл жирлегендә кешеләрнең мәшгульеге. Авылның киләчәге бары тик кайда гына сакланса, иң мөһиме, яңа эш урыннары булдырыла.

"Гарант+" төзелеш компаниясе житәкчесе Секунов Николай Сергеевич төзелеш тармагында тупланган потенциал хисабына Коноваловка авылында ферманың ташландык корпусын ремонтлады, 100 бозау симертүгә куйды.

«Заиковский» ЖЧЖ тәҗрибәсе кышкы чорда механизаторларны эш белән тәэмин итүнең яхшы үрнәге булып тора. Бу хужалыкта, комбайннарны һәм тракторларны саклауга куйганнан соң, барлык механизаторларга терлекләрне симертүгә бирәләр, кирәкле азык бүлеп бирәләр.

Кооператив эшнең уңышлы тәҗрибәсе Тулбайдан Загиев Илгиз крестьян-

фермер хужалыгында бар. 2014 елда гаилә фермаларын үстерү программасы ярдәмендә алар тәүлегенә 15 баш эре мөгезле терлеккә исәпләнгән терлек сую цехы төзиләр. Халыкны эш белән тәмин итү, ит житештерү күләмнәрен арттыру, сыйфатлы продукция кулланучыга житкерү, терлек сую цехы куәтләрен тулыландыру максатында, ул шәхси хужалыклар белән үзара хезмәттәшлек итү турында килешү төзи. Сәламәт амбициозлыгы һәм хезмәт сөючәнлеге аңа ирешелгәннәрдә тукталырга мөмкинлек бирми. 2016 елда кооперацияне үстерү программасы буенча аларга 5,239 күләмендә грант бирелгән.

Ит ярымфабрикатлары цехы төзелешенә млн. сум. Минзәлә шәһәрәндә кибет ит продукциясен сату өчен сатып алынган һәм жиһазландырылган.

Авыл хужалыгы тармагына ярдәм итүнең максатчан программаларын гамәлгә ашыру район агробизнесын үстерүгә зур өлеш кертә. Соңгы елларда районда 32 млн. сумнан артык грант акчалары үзләштерелгән.

2016 елда фермер Мөхәммәтов Марс 2,1 млн. сум күләмендә гаилә фермасы төзү өчен грант алган. Программаларда катнашучы ике кеше «Лизинг-грант» программасы ярдәмендә үз проектларын көчәйтте, жиһазларны һәм техниканы 70 %ка арзанайтты.

Шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерү өстенлекле юнәлеш булып кала.

Шәхси ярдәмче хужалыкларда 6233 баш эре мөгезле терлек бар, шул исәптән 2400 сыер, 971 кәжә.

100 йортка исәпләгәндә эре мөгезле терлекләр тыгызлыгы - 110, сыерлар - 42.

Наратлы-Кичуда 100 хужалыкта терлекләр аеруча күп. Әтрәкле, Иркәнәш һәм Тауасты Байлар авыл жирлекләрендә үсеш потенциалы бар. Мин авыл жирлекләре башлыкларына мөрәжәгать итәм; бу юнәлештә активрак эшләргә кирәк.

Шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү программалары ярдәмендә 3 һәм аннан күбрәк сыер асраучы ишегаллары арта. Бүгенге көндә ул 85 хужалык.

Татарстан Республикасы ярдәме белән соңгы елда шәхси ярдәмче хужалыкларда 10 мини-ферма төзелде.

Яшь кошлар сатып алу чыгымнарын каплау программасы ярдәмендә кошлар саны 1 мең башка артты, 9 шәхси ярдәмче хужалык 83 мең сум күләмендә субсидия алды.

Шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерүдә жирлек башлыклары үрнәк күрсәтә. Иркәнәш авыл жирлеге башлыгы Рөстәм Хатыйп улы 22 баш мөгезле эре терлек, шул исәптән 9 сыер асрый.

Агымдагы елда 1,3 млн. сумлык продукция саткан, шуның 780 мең сумы сөт, 554 мең сумы ит. Мондый мисаллар аз түгел.

2016 елда шәхси хужалыклар тарафыннан 7946 мең сумлык 36 субсидияләнгәнче кредит алынган. Агымдагы елның 2 аенда 860 мең сумлык 4 кредит алынган.

2016 елда район шәхси ярдәмче хужалыкларында сыерларга 7254 мең сум субсидия һәм кәжәләргә 699 мең сум субсидия алынган. 82,7 мең сумлык 880 баш яшь кош сатып алынган.

2016 елда шәхси ярдәмче хужалыкларда 10 206,7 мең сумлык субсидияләр үзләштерелгән.

Сьерларга бирелгән субсидияләргә жавап итеп, халык сөт житештерә һәм сата. Әмма һәр авыл жирлегендә дә субсидияләү файдага булмый. Мин жирлек башлыкларынан сөт сату күләмнән арттыру буенча халык белән эш алып баруларын сорыйм.

Сөт жыючылар тарафыннан халыктан сөт сатып алуның тәкъдим ителгән бәясе кимендә 21,5 сум булырга тиеш.

Минзәлә районында сөткә сатып алу бәяләрен билгеләү өчен «Заиковский» ЖЧЖ (Әтрәкле авылы) базасында кооператив төзелде. Сөт жыючылар сөтне халыктан бердәм бәядән жыялар, ким дигәндә 21,5 сум акча жыеп, киләчәктә эшкәртү өчен кооперативка тапшыралар.

Авыл жирлекләре башлыкларына беркетелгән территориядә сөт жыючыларның эшен даими контрольдә тотарга кирәк. Шулай ук жирлекләрдә шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү эшен оештыру - продукцияне көтү, сату, пай жирләрен арендага алу өчен акча түләү.

Минзәлә районында пай жирләре өчен аренда түләве Авыл хужалыгы һәм азык - төлек министрлыгы тәкъдим иткән жирдән 720 сумнан ким түгел. Шуңа да карамастан, жирлек башлыклары үз кешеләренә хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен даими күзәтеп торырга тиешләр.

Авыл жирлекләре башлыкларына халыкны авыл хужалыгы бизнесына жәлеп итү эшен көчәйтәргә кирәк. Республика төрле программалар һәм грантлар рәвешендә ярдәм итә. Әйттик, Иркәнәш авыл жирлегендә Р.Н.Шәрәфетдинов КФХ һәм А.И. Камалов КФХсы сьерлар өчен мини-фермалар төзүгә 200 меңәр мең сум субсидия алган. 2017 елда һәр авыл жирлегендә кимендә 2 яңа шәхси ярдәмче хужалык, КФХлар барлыкка килергә тиеш. Уртак предприятие башлыкларына - яңа гына эшли башлаган авыл хужалыгы житештерүчеләренә ярдәм күрсәтү буенча эш алып барырга, шул исәптән аларның субсидияләре һәм грантлар алу программаларында катнашуы турында үтенеч язарга.

Безгә халык продукциясен сатуны оештыру, кулланучылар кооперациясен үстерү буенча эшне көчәйтәргә кирәк. Бу юнәлештә Юртау авыл жирлегендә М7 трассасында авыл хужалыгы базары төзелеше тәмамлана. Шулай ук Минзәлә шәһәрендә дә мини агро парк төзәргә кирәк. Район башкарма комитетының жаваплы хезмәткәрләренә АИР белән берлектә агропарк инвесторларын эзләү эшен көчәйтәргә кирәк.

Авыл хужалыгы продукциясен сатуны стимуллаштыру чараларының берсе - авыл хужалыгы продукциясен сату ярминкәләрен оештыру. Ел йомгаклары буенча 50дән артык ярминкә үткәрелде. Минзәлә, Чаллы, Әтрәкле, Хужәмәт һәм Югары Тәкермән авылларында даими нигездә үткәрелә торган ярминкәләре аеруча популяр. 2016 елда Минзәлә шәһәре һәм Яр Чаллы ярминкәләрендә 4,7млн. сумлык продукция сатылган, авыл жирлекләрендә дә 5 млн. сумнан артык.

2015 ел ахырында Минзәлә районының барлык авыл жирлекләре 2016-2020 елларга жирлекләренә үстерү программаларын кабул итте. Мәгълүматлар программалар жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен гәмәлгә ашыру аша халыкның тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын күтәргә юнәлдерелгән чараларны чагылдыра.

Күрелгән программаларны гәмәлгә ашыру кысаларында Минзәлә районы

башкарма комитеты алдында 2017 елның 01 маена кадәр 2017-2020 елларга авыл халкының эшлекле активлыгын үстерү программасын эшләү һәм кабул итү бурычы тора. Шулай ук түбәндәге ярдәм программаларын гамәлгә ашыру аша шәхси ярдәмче хужәлыкларны стимуллаштыру механизмын эшләргә:

- фермалар төзү өчен төзелеш материаллары бүлөп бирү (1000 блоклар);

- эшкүарларны инертлы материаллар белән тәэмин итү (ком, гравий, ПГС һ.б.);
- 60/40 схемасы буенча саву аппаратлары сатып алуга шәхси ярдәмче хужәлыкларны субсидияләү;

- шәхси ярдәмче хужәлыкларның ағач материалларына ихтыяжын тәэмин итү буенча 100 куб. метрдан да ким булмаган күләмдә ярдәм күрсәтү.

Авыл эшкүарларына башлыкларына 1 баи эре мөгезле терлеккә 1 тонна печән исәбеннән сулы болынар резервларын файдалану һәм шәхси хужәлыкларны азык белән тәэмин итү буенча эш төркемнәре булдырырга.

Территориянең уңышлы үсеше бары тик халыкның ярдәме белән генә мөмкин.

Гражданның үзара салымы республика тарафыннан гамәлгә ашырыла торган программасы халыкның яшәү өчен уңайлы мохит тудыру процессына җәлеп итү өчен бик яхшы мөмкинлек булып тора.

Урта күчләр белән күмү урыннарын тәртипкә китерү, юлларны тәртипкә китерү, стихияле чүплекләргә бетерү мөмкин булды.

Югары Тәкермән авыл эшкүарларында сугышта катнашучыларга һәйкәлне торгызу фашизмны җиңгән буынга хөрмәт йөзеннән башкарыла.

Халыкның тормыш сыйфатын күтәрү өчен, һичшиксез, конкуренциягә сәләтле икътисад нигез булып тора.

2016 елда район тарафыннан уңай нәтижеләргә ирешелде. Эчке территория продукт 6,4 млрд сумга кадәр артты, узган ел дәрәжәсенә карата 5% үсеш белән. Сәнәгать житештерүе индексы 121,5 % тәшкил итте.

Район икътисадын үстерүдә төп шартларның берсе - уңай инвестицион климат булдыру. 2016 елда төп капиталга инвестицияләр күләме 1,2 млрд. сум тәшкил итте.

Элеккечә үк, кече һәм урта бизнеска ярдәм итү өстенлекле юнәлешләрнең берсе булып тора. Шуңа бәйле рәвештә, гомуми мәйданы 15 гектардан артык булган "Минзәлә" һәм "Изыскатель" ике сәнәгать мәйданчыгы булдырылды. Мәйданчыкларны аккредитацияләү 2017 елның апреленә планлаштырылган.

Хөрмәтле киңәшмәдә катнашучылар!

Киләчәктә дә эшлекле активлыкны арттыру мәсьәләләре безнең эшкүар өстенлекле бурычлары булчак, алар 2030 елга кадәр район үсеше стратегиясендә билгеләнгән.